

Kildetekst 5

Gisle Surssøns saga: Fostbroderskab

[Gisle Surssøn og hans frænder (høgedølerne) optræder efter Thorkel Riges mening for storsnudet på tingingen:]

Thorkel sagde til Gæst: "Hvor længe regner du, disse Høgedøler kan være saa store paa det". – "Den Flok holder ikke sammen næste Sommer over", svarer Gæst. Men Arnor havde lyttet til deres Samtale og løber ind i Høgedølernes Bod og siger dem, hvad der blev sagt. – "Der sagde han, hvad sagt var", siger Gisle; "vi maa vare os, at han ikke bliver Sandsiger. 5 Og derfor ved jeg Raad. Lad os knytte vort Venskab med fastere Tilsagn end før. Lad os fire sværge Fostbrødre med hinanden". – Det var et godt Raad, mente de. De gaar ud paa Odden af øren¹ og skræller der et Skaar af Sværen, saa at begge Ender deraf var jordfaste, og satte derunder 10 et Runespyd², hvis Odnagler³ en Mand lige kunde lange⁴. De skulde gaa alle fire paa en Gang derunder: Thorgrim, Gisle, Thorkel, Visten. Saa slaar de sig en Aare og lader Blodet rinde sammen i den Muld, der var skaaren op under Grønsværen, og rører Muld og Blod sammen. Derefter faldt de alle paa Knæ, og sværger at hævne hinanden som Brødre, og kalder alle 15 Guderne til Vidne.
(*Islandske Sagaer*, bd. 3, s. 222).

Noter

1) øren: Landtangen.

2) Runespyd: Spyd med indridsede runetegn.

3) Odnagler: De nagler, der fastholder spydspidsen på skaftet.

4) lange: Nå

Kildetekst 6

Bjowulf-kvadet: Bjowulf om Frændedrab

[Det angelsaksiske helte-digt, *Bjowulf-kvadet* er bevaret i et oldengelsk håndskrift fra 900-årene, men digtet er formentlig blevet til allerede i 700-tallet. Anonymt. Her beretter den aldrende kong Bjowulf om en ulykkelig hændelse:]

Til Orde tog Bjowulf, Eggders Søn:
"I Ungdommens Stunder bestod jeg hel mangan
Stridsfærd og Kamp, som klart jeg mindes.

for herskerens unge søns fald her på øerne; man siger, at der truer mig en fare fra den modfulde konge; jeg har hugget et skår i Haralds skjold; jeg nærer ingen angst ved det.

(*Den Norsk-Islandske Skjaldedigtning*, B/Bd. 1, s. 27f.).

Noter

- 1) Rolv, Rolløg, Tore: Torf-Einars frænder, som forsømmer deres hævnpligt.
- 2) kaster ... sten op: Torf-Einar opfordrer sine krigere til at begrave den faldne fjende, sådan som det var skik.
- 3) en hård skat: Højfod har fået en passende "betaling" for drabet på Rognvald.
- 4) føder ravnen: Dræber fjender.

Kildetekst 9

Vatnsdæla saga: Trællkvindens søn

Thorkel Kravla Thorgrimsen var både stor og stærk og var tolv år gammel da dette gik for sig. Thorgrim ville ikke vedkende sig ham som sin søn, endskønt han var meget raskere end hans ægte sønner. Thorkild Silvre fra Helgavatn var overnaturlig stærk, troldkyndig, rig på gods, men lidet elsket af de fleste.

Den samme dag, da der skulle holdes møde ved Karnså for at afgøre sagen om godordet,¹ sagde Thorkel Silvres kone: "Hvad tænker du at gøre i dag?" "At drage hen til mødet," sagde Thorkel, "og i aften være godordsmand". "Jeg vil ikke gerne, at du skal tage derhen", sagde hun, "hvis du tænker på at blive Vatnsdælernes formand, thi det er dig ikke tilskikket, heller ikke er du duelig dertil". "I andre ting", svarede han, "skal dine ord stå ved magt, men her ikke". Til dette møde agtede sig også Klakka-Orm og Thorgrim fra Karnså, Ingemunds dattersøn, der syntes at være bedst skikket dertil, dog skulle sagen afgøres ved lodkastning, da der var så mange, man holdt for duelige nok. Mødet var bestemt at holdes i Forsæludal den sidste vintermåned hos Klakka-Orm.

Natten før mødet drømte Thorkel Silvre og fortalte sin hustru drømmen; hvorledes han nemlig syntes, at han red ned gennem Vatnsdalen på en rød hest, der næppe syntes at røre ved jorden. "Og dette tyder jeg således", sagde han, "rødt betyder glæde, og det vil blive til ære og anseelse for mig". Men hans kone Signy sagde, at hun ville udlægge det anderledes, "thi hest", sagde hun, "hedder mar², og mare hedder også mandsfylgje³, der viser sig som rød, hvor det ender blodigt, så det er muligt, du bliver dræbt på mødet, hvis du attrår godordet, thi der er nok af folk, som

vil misunde dig det". Thorkel lod imidlertid, som om han ikke hørte det, og drog hjemmefra vel forsynet med våben og klæder, thi han holdt meget af pragt. Han var en af de sidste, der kom.

5 Thorgrim kom tidligt på dagen og sad i højsædet hos Orm. Han ville aldrig vedkende sig Thorkel Kravla som sin søn. Denne gik og legede på gulvet med de andre drenge, og var stor, stærk og meget smuk. Han stillede sig hen hos Thorgrim og så længe på ham og den håndøkse, han havde i hånden. Thorgrim spurgte, hvorfor denne trælkvindesøn stod og gloede på ham. Thorkel sagde, at han ikke havde mere morskab end at 10 måtte have lov at se på ham. "Hvad vil du gøre, Kravla", sagde Thorgrim, "for at jeg ikke blot skal give dig øksen, som jeg ser du synes så godt om, men tillige kendes ved dig som min søn?" Thorkel bad ham selv sige det. Thorgrim sagde: "Du skal sætte øksen i hovedet på Silvre, så at han aldrig får godordet, og da vil jeg tilstå, at du viser, du hører til Vatnsdælernes 15 æt". Thorkel lovede at gøre det. Thorgrim sagde derpå til ham, at han skulle blive ved at lege med de andre drenge og gøre så megen støj som muligt, og da Silvre just den dag stadig sad med hånden under kinden og benet over knæet, skulle Thorkel løbe ud i snavset, derpå komme ind igen, røre ved Silvres klæder og se om han blev vred. Mændene talte nu 20 om godordet, uden at kunne blive enige, thi hver ville have sin sag frem. Derpå kastede de lodder i skød, og Silvres lod kom stadig op, thi han var troldkyndig. Thorgrim gik ud og mødte Thorkel Kravla i døren og sagde: "Betal mig nu øksen!" Thorkel sagde: "Øksen vil jeg gerne fortjene, men jeg har nok ikke de varer at give for den, som du vil have". Thorgrim 25 sagde: "Jeg tager også andet end varer". "Skal jeg da dræbe Silvre?" spurgte Thorkel. "Ja", svarede Thorgrim. Da var godordet just faldet i Silvres lod. Thorkel Kravla kom ind i stuen og gik forbi Silvre og rørte ved hans ben; men denne stødte ham fra sig og kaldte ham en trælkvindesøn. Da sprang Thorkel op i sædet hos ham og satte ham håndøksen så fast i 30 hovedet, at han døde på stedet; hvorpå han sagde, at han ikke havde gjort for meget for at fortjene øksen. Thorgrim sagde, at drengen var blevet slemt tirret, og at han nu havde vist, at han hørte til Vatnsdælernes slægt, og at han ville lyse ham i kuld og køn¹. Derpå fik Thorgrim godordet og blev kaldt Thorgrim Karnså-Gode. Om Silvres drab blev der sluttet forlig, thi hans sønner var unge. Thorkel Kravla tog hjem med sin fader, og bad 35 ham om at måtte rejse udenlands og se hvorledes det gik, hvis han besøgte sin frænde Sigurd Jarl Lødversen. Thorgrim lovede, at han skulle få, hvad han ville have.

(*Islandske Sagaer*, bd. 5, s. 166-168).

Noter

- 1) Sagen om godordet: Spørgsmålet om, hvem der skal vælges til gode (religiøs, juridisk, politisk leder; jf. kapitel 8).

- 2) mar: Ordet svarer til 'mær' (hoppe), men har intet med 'mare' at gøre, skønt de to ord her stilles sammen.
- 3) mandsfylgje: En mands andet jeg i dyreskikkelse (jf. kapitel 7). Sigyn tolker drømmen som en advarsel fra Thorkels fylgje.
- 4) lyse i kuld og køn: Officielt og formelt erklære ham som sin søn på linie med de andre "ægte" sønner.

Kildetekst 10

Erik den Rødes saga: Erik den Rødes gæstfrihed

[Karlsefne og hans ledsagere ankommer til Grønland:]

- Karlsefne og de andre seilede nu af med disse to Skibe, saasnart de vare færdige. Der fortælles intet om, hvor lang Tid de vare i Søen, men det er at berette, at begge disse Skibe kom til Eriksfjord om Høsten. Erik og flere af Beboerne rede til Skibet, og de begyndte nu at slutte Handel med dem,
- 5 og kom let overeens derom. Skibsførerne tilbød Erik at tage saa meget af Varerne, som han vilde; men Erik viste dem igjen paa sin Side gæstfrihed, og bød Besætningerne af disse to Skibe hjem til sig om Vinteren til Brattelid. Dette toge Kjøbmændene imod, og takkede ham. Dernæst bleve deres Varer førte hjem til Brattelid; der fattedes ikke store Udhuse til at giemme
- 10 Varerne i, heller ikke meget af det, som behøvedes, hvorfor de vare vel tilfredse om Vinteren. Men imod Julen begyndte Erik at blive taus, og var ikke så glad, som han pleiede. Engang henvendte Karlsefne sig nu til Erik og spurgte: "Har du nogen Bekymring, Erik? Man synes at mærke, at du ikke er saa glad, som du pleier; du har beværtet os med den største Gav-
- 15 mildhed, og vi ere skyldige at gjengjelde dig det med saadanne Tjenester, som vi ere i Stand til at yde; siig mig nu, hvad der bedrøver dig!" Erik svarede: "I tage vel og venligen til Takke her, derfor er jeg ikke bekymret for, at I, hvad vort Mellemværende betræffer, skulle komme til at savne Bistand; men derimod frygter jeg for, naar I komme andensteds, at det vil
- 20 siges, at I ikke have tilbragt nogen værre Juul end denne, som nu kommer, da Erik den Røde beværtede eder i Brattelid paa Grønland". "Det vil ikke gaa saa, Bonde!" sagde Karlsefne; "vi have paa vort Skib baade Malt og Korn, tag deraf saa meget som I vil, og bered et Gilde saa prægtigt som I synes derom!" Dette tilbud tog Erik imod, og der blev da beredt til Jule-
- 25 gilde, og dette Gilde var saa anseeligt, at Folk tyktes neppe at have seet saadan Pragt i et fattigt Land. Og efter Julen androg Karlsefne hos Erik, at han ønskede sig Gudrid tilægte, thi det forekom ham, som han maate have Raadighed herover. Erik svarede vel hertil, og sagde at hun kom til at følge sin Skjæbne, og at han kun havde hørt godt om ham, og det endtes
- 30 da med, at Thorfin fæstede Gudrid, og Gildet blev da forøget; og deres

Bryllup holdt, og dette skete i Brattelid om Vinteren.
(*Erik den Rødes saga* ved Einar Stoorrgard, s. 47f).

Kildetekst 11a

Den Norsk-Islandske skjaldedigtning: Nidvise (omkring 980. Anonym)

[Om baggrunden for nidvisen: se kildetekst 11b]

Da den kampberönte Harald¹ begav sig sydfra på skibet i en hingsts skikkelse, blev Vendernes banemand kun til voks², men den afmægtige Birger, hvem guderne forfølge i landet, gik foran i en hoppers skikkelse. Det har folk set.

(*Den Norsk-Islandske Skjaldedigtning*, B/Bd. 1, s. 166).

Noter

- 1) Harald: Harald Blåtand.
- 2) blev Vendernes banemand kun til voks: Haralds lem var slapt; han latterliggøres m.a.o. som impotent. Hævntogtet mod islændingene får da også et "impotent" udfald (jf. kildetekst 23).

Kildetekst 11b

Olaf Trygvesons saga: Haralds hævn

[Nidvisen kildetekst 11a) indgår i *Olaf Trygvesons saga* i Snorres *Heimskringla*. Her ridses også den formentlige baggrund for visen op:]

5 Derefter agtede Kong Harald sig med sin Hær til Island for at hævne en blodig Spot, hver Mand paa Island havde tilføjet ham. Det var nemlig blevet indført i Loven paa Island, at der skulde gøres en Nidvise om Dane- kongen, med lige saa mange Vers som der var Næser i hele Island. Aarsagen hertil var den, at et islandsk Skib, som var strandet i Danmark, var blevet taget med Gods og Ladning, under Paaskud af, at det var Vrag- gods. Hovedmanden herfor var en af Kongens Fogeder ved Navn Birger, og der blev gjort Nidvers baade om ham og om Kongen. – Her er et af
10 dem:

Som Voks blev Venders Fjende
paa Vej op fra Sonden,
da heltemodige Harald
i Hingsteham befandt sig;

Noter

- 1) en tredje søn ...": Høskuld har en "uægte" søn med den irske kongedatter Melkorka. Det er den berømte Olav På.
- 2) 12 Øre: jf. kildetekst 3, note 2.
- 3) en mark: 1 mark = 8 øre. For de 8 øres vedkommende regner Høskuld altså i vægt (ringen) og for de sidste 4 øres vedkommende tager han vejen om ad guldpriserne (sværdet *koster* det samme som 4 øre guld).

Kildetekst 21

Flatøbogen: Thorstens fylgje

[Thorsten Oksefods moder – den smukke, men stumme Orny, søster til en mægtig bonde af højbåren slægt, Thorkel Gejtersøn – blev forført af Nordmanden Ivar Ljome. Da hun har født sin søn, bestemmer hendes broder, at barnet skal udsættes; men det bliver fundet og opfostret af den mindre anselige bonde Krum Vermundson.]

En dag hændtes det, som ofte før, at Thorsten kom til Krossevig [Thorkel Gejtersøns gård]. Han gik ind i stuen. Da sad Gejter, bondens fader, på pallen¹ og mumlede ved sig selv. Men da drengen kom ind i stuen, da fór han vildt omkring, som børn har for skik, og faldt på stuegulvet. Og da
5 Gejter så dette, brast han i en skoggerlatter, men da Orny så drengen, brast hun i gråd. Pilten² gik da hen til Gejter og sagde: "hvorfor finder Du det så morsomt, at jeg faldt nu". "Jo", svarede Gejter, "fordi jeg så det, som Du ikke så". "Hvad er det?" spurgte Thorsten. "Det skal jeg sige Dig. Da Du kom ind i stuen, fulgte der en hvidbjørneunge med Dig og rendte
10 foran Dig ind på gulvet; men da den så mig, stod den stille; men Du kom jo farende som vild og faldt så over bjørneungen. Og det er nu min mening, at Du er ikke Krums og Thorgunnes søn, men Du er nok af større æt".

Thorsten fik så sin herkomst at vide og kom senere til Krossevig, og
15 Thorkel behandlede ham godt.

(Svend Fenger: *Religionshistoriske tekster*, s. 200).

Noter

- 1) pallen: En forhøjning langs sidevæggen.
- 2) pilten: Purken; knægten.

Kildetekst 22

Viga-Glums saga: Vigfus' fylgje

En Nat drømte Glum: Han syntes, han Stod ude paa Tuset¹ og saa ud imod Fjorden; da kom der derude fra en Kvinde, hun vandrede op igennem Dalen og stævnede lige imod Tværaa². Men saa stor var hun, at hendes Aksler³ strøg mod Fjeldene paa begge Sider af Dalen. Han syntes, han gik hende i Møde og bød hende hjem til sig, men da vaagnede han. Alle, som hørte dette, fandt det underligt; men Glum selv sagde: "Drømmen er stor og mærkelig, og saaledes vil jeg tyde den: Vigfus, min Morfader, er nu død, og Kvinden, som kom vandrende, højere end Fjeldene, er hans Fylgje. Han var ypperligere i alle Maader end andre Mænd og nød større Hæder end de fleste, – og nu vil hans Lykke tage Bolig hos mig". Om Sommeren, da der kom Skibe fra Norge⁴ til Island, bragte de Bud om Vigfus Herses Død.

(*Islandske Sagaer*, bd. 3, s. 182).

Noter

- 1) Tuset: Gårdspladsen.
- 2) Tværa: Glums gård på Island.
- 3) Aksler: Skuldre.
- 4) Skibe fra Norge: Vigfus boede i Norge.

Kildetekst 23

Olaf Trygvesons saga: En spion i hvalham

[Harald Blåtand står foran en straffeekspedition til Island (jf. kildetekster 11a og b:)]

Før Kong Harald selv tog af Sted, befalede han en Troldmand at skifte Ham og rejse derop for at udspejde Landet og fortælle ham, hvad han saa. Troldmanden paatog sig Hval-Ham, og da han kom til Landet, svømmede han først langs med Vest- og Nordsiden. Her saa han, at alle Fjelde og Høje var fulde af Landvætter¹ nogle store og nogle smaa; men da han kom til Vapnafjord, svømmede han ind der for at gaa i Land. Da fór der en stor Drage ned gennem Dalen, og med den fulgte en Mængde Slinger, Padder og Øgler, der alle spydede Edder imod ham. Da fór han bort vestpaa langs Landet, helt til han kom uden for Øfjord, og her svømmede han ind; men da kom der flyvende imod ham en Fugl saa stor, at Vingerne naaede til Fjeldene paa begge Sider, og med den fulgte en hel Mængde andre Fugle,

- baade store og smaa. Bort fór han derfra og vest efter Landet og saa sydpaa til Bredefjord og svømmede ind i den. Der kom der imod ham en stor Tyr, den vadede helt ud i Fjorden og brølede frygteligt imod ham, og bag efter Tyren kom en stor Flok Landvætter. Bort fór han derfra og satte
- 5 sønden om Reykjanæs og vilde gaa op paa Vikar-Skeid. Da kom der imod ham en Jætte, som havde en Jernstav i Haanden og var sit Hoved højere end Fjeldene, og mange andre Jætter var i Følge med ham. Derefter satte han østefter, hele Vejen langs med Kysten, og da var der intet, sagde han, andet end Sandbanker og Dyner med vild Brænding udenfor, og saa stort
- 10 et Hav mellem Landene, at intet Langskib kunde komme over det. Dengang var Brodd-Helge Høvding i Vapnafjord, Ejolf Valgerdsson i Øfjord, Tord Gelle i Bredefjord og Torodd Gode i Ølves.
- Kong Harald opgav da sit Islandstogt og vendte med sin Flaade sydpaa og sejlede hjem til Danmark.
- 15 (Snorre Sturluson: *Heimskringla*, bd. 1, s. 224f.).

Noter

- 1) Landvætter: Lavere guddomme på linie med nisser og trolde. Især på Island var forestillingen om landvætterne som landets beskyttere udbredt.

Kildetekst 24

Landnamsbogen: Odd bliver hamram

- Amgeir på Sletta havde sønnerne Thorgils og Odd og datteren Thurid, som var gift med Steinolf i Thjorsådal. Odd var en askepuster¹ i sin barn-
- 5 dom og treven og regnet for idiot. En hvidbjørn dræbte både Arngeir og Thorgils. Odd gik ud at søge dem, og dær var bjørnen og sugede blodet af dem. Odd dræbte bjørnen og førte den hjem og åd den hele og sagde, at han hævnede sin fader ved at dræbe bjørnen og sin broder ved at spise den. Odd blev dærefter ond og uomgængelig. Han var så meget hamram, at han gik hjemme fra Hraunhavn en aften og kom næste morgen til Thjorsådal til hjælp for sin søster Thurid, da Tjorsdølerne vilde stene
- 10 hende på grund af hendes kogleri² og troldskab.
- (Svend Fenger: *Religionshistoriske tekster*, s. 200).

Noter

- 1) askepuster: Lumrefis.
2) kogleri: Trylleri.

de deres sko
: det at høre,
i hans fader
ner og fræn-
lev til et for-
efter at flere
øge til deres
or Thorsnæ-

uede hinan-
i Geller, som
lleklinger og
ket til at for-
med mange
næsten ufor-
den lejde og
e være vold-
dtalte, at de
e gjorde på-
fordi de var
påstod igen
der var hel-
lovede dog
uden forlig.
de sig i den
ab eller sår,
in var van-
l, og jorden
deres, som
e fredsbrud.
e nu kunne
aksen være
og ligeledes
tiden i alle
s hellighed,
: Thorgrim
grim Gode.
n, da Thord
l at være
alle Vest-
mennesker
på hvilken
ja man ser

endog farven af blodet på stenen⁶. Dette tingsted var særdeles helligt; men det blev ikke forment folk at forrette deres nødtørft der.
(*Islandske Sagaer*, bd. 5, s. 16f.).

Kilder

- 1) Dritskær: Thorsnæsingens Thorstens far, Thorolf, udlagde Dritskær som aftrædelsessted, hvor folk skulle forrette deres nødtørft (jf. kildetekst 26).
- 2) faldne uhellige: De skulle ikke hævnes, og der skulle ikke kunne kræves bod for deres død.
- 3) hov: gudehus.
- 4) halvdelen af tingmændene: Hver høvding på Island havde et antal tingmænd bag sig; disse tingmænd var hans politiske, juridiske og militære bagland på tinge.
- 5) frænke: Kvindelig frænde, slægtning.
- 6) stenen: Stenen fremviser man endnu, men det er usikkert, om det er den rigtige. Af domkredsen, den cirkelformede stensætning på tingstedet, er der ingen spor i dag.

Kildetekst 28

Haakon den Godes saga: Sigurd Jarls blot

- Sigurd Lade-Jarl¹ var en stor Blotmand; det havde ogsaa hans Fader været, og Sigurd opretholdt nu paa Kongens Vegne alle Blotgildene dér i Trøndelagen. Naar der skulde blotes, var det gammel Skik, at alle Bønderne samlede sig ved Offerstedet, som kaldtes Hov, og selv havde med sig alt, hvad de trængte til, saa længe Offergildet varede. Øl skulde de have allesammen, og der blev, foruden mindre Dyr, ogsaa slagtet Heste. Blodet, der flød af dem, blev kaldt *Laut*, og de Kar, det opsamledes i, kaldtes *Laut-Boller*, der blev bundet Ris, Laut-Tene, med dem skulde de farve Gudealtrene røde og paa samme Maade rødne Væggene i Hovet indvendig og udvendig og stænke Blod paa Offerdeltagerne. Kødet af de slagtede Dyr skulde koges til Gildesmad; det blev kogt i Kedler, der hang over en Ild midt paa Gulvet inde i Hovet. De fyldte Ølbægere blev baaret omkring Ilden, og den Høvding, der forestod Blotet, skulde vie Bægeret og Offerkødet. Først skulde han vie Odins Skaal, den blev drukket for Kongen og for hans Sejr i Krig; derefter Njords og Frøys Skaale, for gode Aar og for Fred. Derefter var der mange, der tømte Bragebægeret². Ogsaa for de højlagte Frænder blev der tømt Skaale, det blev kaldt Minde-Bægere. – Sigurd Jarl var en meget rundhaandet Mand; engang gjorde han helt for egen Regning et stort Offergilde paa Lade, hvorfra der længe gik stort Ry. Kormak Agmundsson³ priser i den Anledning i Sigurds-Drapa Jarlens Gavmildhed:

Ingen behøver Øl
eller Æsker med Mad at føre
til Gæstebud hos den Gæve.

(*Guderne sveg Tjassel*)⁴

- 5 Hvem mægter at maale sig
med Manden, Viets⁵ gavmilde
Giver, yndet af Guder?

(*Gram fægted for Skatten*)⁶.

(Snorre Sturluson: *Heimskringla*, bd. 1, s. 153f.).

Noter

- 1) Sigurd Lade-Jarl: Se kildetekst 31, note 1.
- 2) Brage-bægeret: Brage var digtekunstens gud, han var desuden kendt for sin visdom og retfærdighed.
- 3) Kormak Agmundsson: Islandsk skjald; født omkring 935, død 970. Hovedpersonen i *Kormaks saga*.
- 4) (*Guderne sveg Tjassel*)/(*Gram fægted for Skatten*): Hører ikke med til det egentlige indhold i strofen; der hentydes til mytologi og sagnhistorie, og linierne er at opfatte som en slags omkvæd.
- 5) Viets: Helligdommens.
- 6) Se note 4.

Kildetekst 29

Adam af Bremen: Kulten i Uppsala

[I de overleverede udgaver af Adam af Bremens værk er tilføjet en række scholier, dvs. randnoter, der indeholder supplerende oplysninger jf. noteapparatet til denne tekst. De hér anførte scholier kan med stor sandsynlighed føres tilbage til Adam selv:]

Nu vil jeg fortælle lidt om Svenskernes Overtro.

- Dette Folk har en meget berømt Helligdom, som hedder Upsala¹ og ikke ligger langt fra Byen Sigtuna [og Birca] (jf. scholie 138). I dette tempel, som helt og holdent er beklædt med Guld (jf. scholie 139), er der 3 Gude-
- 5 støtter, som folket tilbeder, saaledes at Tor som den mægtigste har sin Trone² midt i Hallen, mens Odin og Frey har deres Plads paa hver sin Side af ham. Deres Virkefelter er følgende: "Tor", hedder det, "hersker i Luften og raader for Torden Lyn, Storm og Regn, godt Vejr og Afgrøde. Den anden, Odin, dvs. Raseri³, styrer Krigene og forlener Mennesket med Tapperhed imod Fjernerne. Den tredje er Frey, der skænker Mennesket Fred og Fryd". Hans Billedstøtte udstyrer de da ogsaa med en vældig Penis⁴. Odin derimod fremstiller de bevæbnet, ligesom vore Landsmænd frem-
- 10

stiller Mars, mens Tor med sit Scepter⁵ synes at ligne Juppiter. De ophøjer ogsaa visse mennesker til Guder og dyrker dem som saadanne, idet de skænker dem Udødelighed for store Bedrifters Skyld, saaledes som man læser i "Den hellige Ansgars Levned"⁶, at de gjorde med Kong Erik.

5 Alle deres Guder har fremdeles Præster tillagt, som frembærer Folkets Ofre. Hvis Sygdom og Hungersnød truer, ofrer de til Afguden Tor, hvis Krig, til Odin, og hvis der skal fejres Bryllup, til Frey. Der plejer ogsaa hvert niende Aar⁷ at blive fejret en fælles Højtid i Upsala for alle Sveriges Landskaber (jf. scholie 140). Ingen faar Fritagelse for at møde til denne Højtid. Konger og Folk, alle og enhver sender Gaver til Upsala, og hvad 10 der er grusommere end nogen Straf, de, der allerede har antaget Kristendommen, maa købe sig fri for at deltage i Ceremonierne. Oftringen foregaar på følgende Maade:

Af enhver Art levende Væsener af Hankøn ofres der 9 Stykker, med hvis 15 Blod det er Skik at forsone Guderne (jf. scholie 141). Kroppene derimod bliver hængt op i den Lund, der ligger lige ved Helligdommen. Denne Lund er nemlig Hedningerne saa hellig, at hvert Træ i den anses for gudommeligt som Følge af Ofrenes Død og Forraadnelse. Dér hænger ogsaa Hunde og Heste tilligemed Mennesker, og en kristen har fortalt mig, at 20 han har set 72 saadanne Kroppe hænge dér imellem hinanden. I øvrigt er de Sange, der plejer at blive sunget under denne Offerceremoni, mangfoldige og uhøviske⁸, hvorfor det er bedst at tie om dem.

(Adam af Bremen: *De hamburgske ærkebispers historie og Nordens beskrivelse*, s. 274-276).

Noter

1) Upsala: Dvs. Gamle Upsala, 5 km nord for det nuværende Uppsala.

Schol. 138. I Nærheden af denne Helligdom staar der et mægtigt Træ^a der udstrækker sine Grene vidt og alting er grønt baade Vinter og Sommer; af hvad Art det er, ved ingen. Dér er ogsaa en Kilde^b, hvor Hedningernes Oftringer plejer at foregaa, ved hvilken Lejlighed et Menneske plejer at blive kastet levende ned i den. Hvis han ikke kommer tilsyne igen, vil Folkets Ønske gaa i Opfyldelse.

a) Træ/Kilde: Helligtræet og helligkilden er de ældste bestanddele af helligdommen, repræsenterende gammel naturdyrkelse, mens hovet og gudebillederne betegner et senere trin i kulten.

b) Se note 1a.

Schol. 139. En Guldkæde omgiver Helligdommen; den hænger over Husets Tag og straalet de ankommende imøde vidt og bredt; thi mens selve Helligdommen ligger paa en Slette, er den ligesom et Theater^c omgivet af Bjerge^d, der ligger i en Kreds udenom.

c) Theater: Adam tænker vel på oldtidens teatre, der lå op ad bjergskrånninger.

d) Bjerge: Der sigtes til højene ved Gamla Upsala.

2) Trone: Tors billedstøtte må åbenbart have fremstillet guden siddende.

3) Raseri: Adams navneform er Wodan, som han afleder af tysk 'Wut' = raseri; andre afleder navnet af sanskrit 'vata' = vind.

- 4) Penis: Frey er avlings- og frugtbarhedsgud.
- 5) Scepter: Torshammeren.
- 6) "Den hellige Ansgars Levned": Rimberts Ansgar-biografi, kapitel 26.
- 7) hvert niende Aar: Følges op af oplysningerne om 9 ofre, af hankøn og 9 dage. Nitallet synes at have været helligt. Jf. også kildetekst 30, hvor det af Thietmars beretning fremgår, at offerfesterne i Lejre på Sjælland på flere punkter stemte overens med kulten i Gamla Upsala.

Schol. 140. Da nylig Svenskernes meget kristelige Konge, Anund, ikke vilde bringe Afguderne Folkets fastsatte offer, skal han være blevet forjaget fra sit Rige, men være gaaet glad bort fra Raadets Aasyn, fordi han var blevet agtet værdig at vanæres for Jesu Navns Skyld^e.

e) blevet agtet værdig ... : Citat fra Apostlenes Gern. 5,41.

Schol. 141. I ni Dage fejres der Festmaaltider og slige Ofringer. Hver dag ofrer de eet Menneske samt andre levende Væsener, saaledes at der paa 9 Dage ofres 72 levende væsener. Denne, ofring finder Sted omkring Foraarsjævnøgn^f.

f) Foraarsjævnøgn: Den 21. marts.

- 8) uhøviske: Den kyske Adam kan ikke gengive de sikkert saftige sange af seksuelt indhold. Det seksuelle peger på, at Frey har indtaget en central plads.

Kildetekst 30

Thietmar: Om kulten i Lejre

[Thietmar var biskop af Merseburg omkring år 1000; han skrev sit bispedømmes historie, hvori beskrivelsen af kulten i Lejre indgår:]

Men da jeg har hørt vidunderlige¹ beretninger om disses² gamle ofringer, vil jeg ikke lade dem uomtalt. Der er et sted i disse egne, som er hint riges hovedstad [ved navn *Lejre* i det distrikt, der kaldes Sjælland], hvor de hvert 9de år i Januar måned efter den tid, da vi fejrer epifanifesten³, holder et almindeligt stævne og så ofrer til deres guder 90 [og 9] mennesker og ligeså mange heste tillige med hunde og haner, som de ofrer i stedet for høge, idet de, som jeg før har sagt, tror for vist, at disse (mennesker og dyr?), skal trække for hine (guder?) og sone begåede forbrydelser. (Svend Fenger: *Religionshistoriske tekster*, s. 191).

Noter

- 1) vidunderlige: Forunderlige.
- 2) disses: Nordmænds og danskeres.
- 3) epifanifesten: Hellig Trekonger.

- Kongen kastede da sin Forklædning, saa alle kendte ham. Han taler til dem om Troen. Konen var træg til Troen, Bonden noget villigere; og ved Guds Magt og Olavs Nidkærlighed ender det med, at de alle tager Troen og døbes af Kongens Hirdpræst¹¹; og de holdt fast ved Troen lige siden, da de blev undervist i, hvem de skulle tro paa, og lærte deres Skaber at kende. De saa nu, hvor ondt og umenneskeligt de havde levet uligt alle andre gode Mennesker. Af sligt kan det ses, at Olav lagde megen Vind paa at slaa ned og udrydde al daarlig Sæd og Hedenskab og Trolddom paa de fjerneste Næs i Norges Rige saavel som i Landets andre Herreder. Det var hans største Lyst at vende alle til den rette Tro. Det er nu ogsaa klart for alle, at han har gjort disse Ting og alle andre til Guds Behag. (Den Ældre Edda, bd. 1, s. 179-181; s. 182-184).

Noter

- 1) Lin: Hør.
- 2) lægger løg og andre urter ved: Hør og løg har været velkendte midler, som antoges at være i besiddelse af beskyttende og bevarende kræfter. Hør og løg er i øvrigt traditionelt knyttet til frugtbarhedskult.
- 3) som før blev sagt: På én af stuens to bænke. Kong Olav sidder yderst, nær ved døren.
- 4) Mørner: Jf. gennemgangen i kapitel 8.
- 5) sværger ved Gevjon: Ifølge "Gylfaginning", kapitel 34, er Gevjon en jomfru, som alle, der dør som jomfru, samles hos. Datteren fremstilles i det hele taget kysk og modtagelig for kristen påvirkning.
- 6) Tryne: Vølse minder måske i form og kaliber om en svinetryne.
- 7) paa Hverdage: Trællen har arbejdet, han er sulten.
- 8) Adalgrim: 'den fornemste Grim', dvs. Olav.
- 9) Stavnkæmpe: Har kæmpet fra den udsatte position i skibets stævn.
- 10) Ud mellem Dørkarm ...: Konen ville gøre alt, selv det umulige, hvis hun bare kunne få Vølse tilbage.
- 11) Hirdpræst: Den præst, der varetager de kirkelige handlinger for kongen og hans hird, dvs. de nærmeste krigere.

Kildetekst 34

Landnamsbogen og Vatnsdæla saga: Kællingens kunster

- Hrolleif den store og hans moder Ljót, enke efter Arnold, kom ud og bosat sig efter forskellige omskiftelser på Odsås, lige overfor Ingemund den gamles gård Hov. Han dræbte Ingemund og fortalte sin moder det. Hun sagde, at nu skulde det prøves, om Ingemundssønnernes lykke eller hendes kunst var stærkest, men bad ham først drage bort. Ingemunds søn
- 5 Torsten skulde opsøge Hrolleif. Han sendte en huskarl til Ås for at spejde; han fræmsagde tolv vers, før nogen kom til døren, og så en bunke klæder oppe på gavlen, men et rødt klæde stak ud. Thorsten sagde, at dette var

Hrolleif, "og Ljót har sikkert blotet for hans liv". De drog til Ås, og Thorstein vilde sidde over døren² [på en brændestabel og tilkalde de andre, som skulde skjule sig, ved at kaste en trækævla ned til dem], men fik ikke lov af sin broder Jokul, for han vilde selv sidde dær. Så kom der en mand ud
5 og så sig om, og så kom Hrolleif i følge med en anden. Jokul gjorde en hastig bevægelse, så brændestakken væltede, men fik dog kastet en kævla til sine brødre. Så løb han ind på Hrolleif, og de væltede ned ad brinken, og Jokul kom øverst. Nu kom Thorstein til, og de brugte da våben. Da var Ljót kommen ud og gik baglæns; hun stak hovedet mellem benene og
10 havde skørtet op over ryggen. Jokul hug da hovedet af Hrolleif og kastede det i ansigtet på Ljót; hun sagde, at hun var kommen for sent til det, "ellers vilde jorden have drejet sig for mit blik, og I alle vilde være blevet gale." [Og det vilde sikkert være sket, om hun havde set dem før de så hende. Så dræbte de kællingen Ljót, og hun døde i sin ondskab og trold-
15 dom].
(Svend Fenger: *Religionshistoriske tekster*, s. 201f).

Noter

- 1) dette var Hrolleif: Et stykke tøj, der tilhører Hrolleif.
- 2) over døren: Dvs. over for/ud for døren, så han kunne se, når den gik op.

Kildetekst 35

Ynglinge-Saga: Mareridt

Svegders Søn *Vanlande*, som arvede Riget og Upsala-Rigdommen efter sin Fader, var en vældig Hærmand og for paa Togter viden om. En Vinter opholdt han sig i Finland hos Kong Sne den Gamle og blev gift dér med Kongens Datter Drive. Men da Foraaret kom, drog han bort og lod Drive
5 blive tilbage; han lovede at komme igen inden tre Aar, men der gik Vintre, og han kom ikke. Da sendte Drive Bud efter en Seidkone¹ ved Navn Huld; men Visbur, sin Søn med Vanlande, sendte hun til Svitjod². Seidkonen underkøbte hun til at galdre³ Vanlande til Finland eller volde hans Død. Da Seiden kom i Gang, var Vanlande i Upsala, og med ét fik han Lyst til
10 at fare til Finland. Hans Venner og Raadgivere advarede ham og sagde, at hans pludselige Rejselyst skyldtes Finnernes Trolddomskunster. Kort efter blev han tung i Hovedet og lagde sig til at sove; men straks efter vaagnede han og raabte, at Maren red ham. Hans Mænd løb til og vilde hjælpe ham; men naar de tog ham om Hovedet, red Maren ham over Be-
15 nene, saa de var nær ved at brækkes, og da de saa greb ham om Fødderne, for hun til Hovedet og kvalte ham. Svearne⁴ tog hans Lig og brændte det

ved en Aa., som hedder Skute. Der blev hans Bautastene⁵ sat. – Saaledes siger Tjodolf⁶:

- Men den træske,⁷
5 troldkyndige
Vætte⁸ viede
Vanlande til Odin,
da med uhyggelige
Heksekunster
10 hun Hærmænds Tugter
traadte til Døde;
den gavmilde Mand,
hvem Maren kvalte,
brændtes paa Baal
15 ved Bredden af Skuta.
(Snorre Sturluson: *Heimskringla*, bd. 1, s. 59f.).

Noter

- 1) Seidkone: Seid-magien behandles i kapitel 9.
- 2) Svitjod: Sverige.
- 3) galdre: øve trolddom gennem afsyngning af tryllesange.
- 4) Svearne: Svenskerne.
- 5) Bautastene: Mindestene.
- 6) Tjodolf: Norsk skjald, 9. årh. Snorre citerer Tjodolfs "Ynglingatal".
- 7) træske: Nederdrægtig og udspekuleret.
- 8) Vætte: her: Et fjendtligt, overnaturligt væsen (jf. kildetekst 23, note 1).

Kildetekst 36

Grønlænder og Færinges Sagaer: Mordet på Sigmund

[Trond fra Gøte og hans følge er kommet til Thorgrim den Onde, som Trond anklager for mordet på Sigmund Brestesøn. Einar og Thore var sammen med Sigmund, men de druknede, da de tre mænd forsøgte at svømme i land ved Suderø (Færøerne):]

Dog, Thorgrim ville intet tilstå.

Trond gav nu sine mænd ordre til at gribe og binde Thorgrim og hans sønner. Og for at skaffe beviser i sagen gjorde han brug af sine trolddoms-evner.

Efter at han havde truffet forskellige forberedelser, satte han sig på en skammel foran ilden.

- Han bad dem derpå om at tie.
En stund sad Trond afventende. – Da trådte en mand ind i stuen. De
kendte ham. Det var Einar fra Suderø.
Han gik hen til ilden, rakte sine hænder frem og forsvandt.
5 Lidt efter kom igen en mand ind i stuen, gik hen til ilden, rakte sine hæn-
der frem – og forsvandt.
Folkene genkendte ham. Det var Thore.
Straks efter kom den tredie mand ind i stuen. – En stor og kraftig mand,
men meget blodig. Han havde hovedet i sin hånd.
10 Alle kendte, at det var Sigmund Brestesøn.
Han standsede midt på gulvet og gik så ud.
Herefter rejste Trond sig fra skammelen, stønnede skrækkeligt og sagde:
"Nu så vi, hvad der har voldt disse mænds død. – Einar er først omkom-
met. Han er død af kulde eller druknet, da han var den mindst stærke af
15 dem. Dernæst må Thore være omkommet. Ham har Sigmund vel ydet
hjælp og er derved blevet stærkt udmattet. Ganske afkræftet er Sigmund
kommet i land, og da har Thorgrim myrdet ham, siden han viste sig for os
blodig og uden hoved".
Alle Tronds ledsagere gav ham ret i, at sådan måtte det være sket.
20 (*Grønlænder og Færingesagaer*, s. 111f.).

Kildetekst 37

Gretters saga: Gretters endeligt

[Den fredløse Gretter har sammen med sin broder Illuge og trællen Glaum taget ophold på Drangø (Island), der tilhører Torbjørn Angel:]

- Torbjørn havde sin Amme Turid boende hos sig. Hun var ældgammel og
duede ikke til noget mere, saavidt man da kunde se. Hun havde været
troldkyndig og vidst mange hemmelige Ting, den Gang hun var ung og
Folk endnu hedenske; hun havde nok forlængst glemt alt det, mente man.
5 Men selv om Landet var blevet kristent, levede der stadig hist og her Gni-
ster af det gamle Hedenskab. Det var ved den Tid Lov i Landet, at det var
tilladt at blote og Øve hedenske Kunster, naar blot man gjorde det i Løn;
blev det aabenbart, gjaldt det Landsforvisning. Det gik her som ofte ellers,
at Haanden har let til de vante Tag, og at hvad man i Ungdommen
10 nemmer, man i Alderdommen ikke glemmer. Mange holdt fast ved de
gamle Sæder. Da Torbjørn ingen anden Udvej kunde se, søgte han Raad
der, hvor de færreste vilde have ment der var Raad at finde, hos sin affæl-
dige Amme; hvad vilde hun raade ham til i denne Sag, spurgte han hende.
Hun svarede: "Saa skulde da endnu en Gang det gamle Ordsprog sandes,

Kildetekst 42

Eyrbyggja saga: Thorolf går igen

- Thorolf kom hjem om aftenen, talte ikke med nogen, satte sig i sit højsæde, spiste ikke til aften, og blev siddende da de andre gik til sengs. Om morgenen da de stod op, sad han der endnu og var død. Da sendte husfruen bud til Arnkel for at melde ham hans faders død. Arnkel red op til
- 5 Hvam med nogle af sine hjemmemænd, og da de kom til Hvam, fik han vished, at hans fader var død og sad i højsædet; men alle folk var forskrækkede, thi dem alle forekom hans død uhyggelig. Arnkel gik da ind i stuen, langs med bænkene bagfra mod Thorolf, og bad alle vogte sig for at komme ham nær forfra, så længe lighjælp¹ ej endnu var ham ydet.
- 10 Arnkel greb da Thorolf i skuldrene, og måtte bruge alle sine kræfter før end han fik ham ned af sædet, hvorpå han svøbte et klæde om hans hoved og redte om liget, som skik var. Derefter lod han bryde hul på væggen² bag ved ham, fik ham der ud, lod ham lægge på en slæde med forspændte øksne³ og age op i Thorsådal. Det var ikke uden besvær, at de fik ham
- 15 derhen hvor han skulle være, og der lagde de ham i en vældig dysse⁴. Derpå red Arnkel hjem til Hvam og tog alt sin faders gods i besiddelse. Han blev der i tre dage, uden at der forefaldt noget videre mærkeligt, og vendte så hjem.
- Efter Thorolf Bøgefods død fandt mange det ilde at være ude efter solens nedgang, og mod enden af sommeren var det kendeligt, at Thorolf
- 20 var på færde; da kunne man aldrig være uden for husene i fred, når solen var gået ned, hvortil kom at de øksne, han var trukket med, blev troldredne⁵, og alt det kvæg, som kom nær til hans dysse, blev galent og brølte sig ihjel. Ofte kom fårehyrden i Hvam hjem, forjaget af Thorolf, og
- 25 om høsten hændte det, at hverken fårehyrden eller kvæget kom hjem, og da man om morgenen tog ud for at lede efter dem, fandtes hyrden død kort før Thorolfs dysse. Han var kulsort over hele legemet, og hvert ben i ham knust. Han blev dysset hos Thorolf, men alt kvæget, som havde været i dalen, fandtes enten dødt, eller det forvildede sig i fjeldene og blev
- 30 aldrig fundet, og når fugle satte sig på Thorolfs dysse, faldt de døde ned. Dette tog i den grad til, at ingen vovede at lade kvæget græsse oppe i dalen. Ofte hørte man om natten udenfor på Hvam stærke døn⁶, og at nogen ligesom tumlede sig på hustaget, og da vinteren kom, viste Thorolf sig ofte hjemme på gården, og var især slemt efter husfruen; mange havde
- 35 mén deraf, men hun var nær ved at gå fra sin forstand. Hun døde da også til sidst deraf og blev ført op i Thorsådal og lagt i dysse hos Thorolf. Derpå flygtede alle folk bort fra gården; og nu begyndte Thorolf at gå vide om i dalen, så han ødede næsten alle gårde der omkring. Og denne gangang blev så stærk, at nogle døde, andre flygtede, men alle de, som opgav an-

den, blev siden set i følge med ham. Alle klagede over denne ulykke, og de mente, at Arnkel burde råde bod derpå. Arnkel bød alle dem til sig, som fandt det bedre dér end andetsteds. Thi hvor Arnkel var, mærkedes der aldrig noget mén af Thorolf og hans følge. Alle var så rædde for denne
5 Thorolfs gengang, at ingen turde om vinteren tage gennem egnen, selv om de havde vigtige ærinder.

Da nu vinteren led, og våren kom med mild luft, og klaven⁷ jo gik af jorden, sendte Arnkel et bud ind til Kårstad til Thorbrands sønner og bad dem tage med ham for at føre Thorolf bort fra Thorsådal og søge ham et
10 andet gravsted. Det var hver mands pligt efter loven at føre død mand til graven, når de æskedes dertil. Thorbrands sønner mente dog, at det ikke vedkom dem at hjælpe Arnkel eller hans mænd af deres nød, men den gamle Thorbrand forestillede dem, at det var deres lovlige pligt, og heller ikke var det sømmeligt at afslå det. Thorod lovede da at møde Arnkel på
15 Ulvarsfjeld. Nu gjorde Arnkel sig rede; de var tolv mand og havde træ-økser og graveredskaber med sig. De tog først til Ulvarsfjeld, hvor de traf Thorod Thorbrandsen med to andre mænd. De drog nu op over åsen og kom til Thorolfs dysse i Thorsådal og brød den op og fandt, at hans lig ikke var opløst. Han så meget fæl ud. De tog ham op af graven, lagde ham
20 på en slæde, spændte to stærke øksne for og drog ham op til Ulvars fjeldshals; der var øksnene så trætte, at man måtte tage nogle andre, der drog ham op på åsen; Arnkel agtede at føre ham ind på Vadelshøfde, for at jorde ham der. Men da de kom ind på kanten af åsen, blev Øksnene gale, rev sig løse, løb ned ad åsen og stævnede ud mod søen og styrtede begge
25 om og døde. Thorolf var da så tung, at de ikke kunne få ham videre, hvorfor de førte ham til en liden høfde, som var tæt ved dem, og jordede ham der. Det sted kaldes siden Bøgefodshøfde. Derpå lod Arnkel et gærde opføre tværs over høfden oven for dyssen, så højt, at ingen kunne komme derover uden flyvende fugl. Man ser endnu mærke deraf. Der lå Thorolf
30 rolig al den stund Arnkel levede ...

Thorbrands søn Thorod blev boende i Alftefjord og ejede både Ulvarsfjeld og Ørlygstad. Men nu begyndte der igen en stor uro ved Thorolf Bøgefods gengang. Thi da Arnkel var død, begyndte han først på
35 Bolstad, indtil den gård blev forladt; så søgte han op til Ulvarsfjeld, hvor han satte skræk i alle. Bonden der, som var Thorods landbo⁸, klagede sin nød for denne og sagde, at det var folks mening, at Bøgefod ikke ville holde op, førend den hele fjord var ødelagt, både mennesker og kvæg. Thorod gjorde da ende derpå, idet han forenede sig med folk fra de andre gårde, drog hen til Thorolfs dysse, tog liget op og brændte det og kastede
40 asken i havet. Men der, hvor bålet havde været, slikkede en ko stenene, og denne ko fødte en tyrekalv, der blev gal og årsag til Thorods død.

(*Islandske Sagaer*, bd. 5, s. 54-57; s. 84).

Noter

- 1) lighjælp: Øjne, næse og mund var endnu ikke lukket på ham.
- 2) bryde hul: Hvis en afdød vendte tilbage som genganger, ville han/hun forsøge at komme ind i huset dér, hvor liget var blevet ført ud. Derfor benyttes et hul i væggen, som kan lukkes til, når liget er ude.
- 3) Øksne: Okser.
- 4) dysse: Stenbygget grav; her formentlig med bræddelæg og jorddækning, idet man senere ved åbningen af graven medbringer træøkser og graveredskaber.
- 5) trolldredne: Besatte; løber løbsk.
- 6) døn: Drøn.
- 7) klaven: Det frosne lag i jordoverfladen om foråret.
- 8) landbo: Fæster; bonde, der mod en afgift har lejet en anden mands jord.

Kildetekst 43

Eyrbyggja saga: Thorsten Torskebiders død

... den sommer, da Thorsten var fem og tyve år gammel, fødte Thora en dreng, som blev vandøst og kaldet Grim. Denne dreng gav Thorsten Thor og sagde, at han skulle være hovgode, og kaldte ham Thorgrim.

- Den samme høst tog Thorsten ud til Høskuldsø på fangst. En aften i
- 5 høsten, da hans fårehyrde drog ud efter noget kvæg norden for Helgefjeld, så han, at fjeldet åbnedes mod norden, og inde i fjeldet så han store ilde og hørte megen larm og lyd af drikkehorn; og da han lyttede til, om han kunne forstå nogen ord, hørte han, at man hilste Thorsten Torske-
- 10 bider velkommen tillige med hans ledsagere, og der blev sagt, at han skulle sidde i højsædet lige over for sin fader. Dette varsel fortalte han Thorstens kone Thora om aftenen; men hun blev ilde til mode derved, og mente det måtte være varsel for større tidender. Næste morgen kom nogle mænd fra Høskuldsø, og de bragte den tidende, at Thorsten havde sat
- 15 livet til på sin fiskefart. Thora blev ved at bo på gården, og fik en mand ved navn Halvard til at styre gården. Med ham fik hun en søn Mår.
- (*Islandske Sagaer*, bd. 5, s. 18).

Kildetekst 44

Nials saga: Gunnar i højen

En aften var Skarphedin og Høgne ude ved Gunnars høj på den søndre side. Det var klart måneskin, men stundom drog en sky for. Det forekom dem, at højen var åben, og Gunnar havde vendt sig i højen og så imod månen. Dem tyktes de så fire lys brænde i højen, og ingen steds var der

skygge. De så, at Gunnar var munter, og glæden spillede på hans åsyn. Han kvad en vise, og det så højt, at de tydeligt havde kunnet høre det, selv om de havde stået længere borte:

- 5 Høgenes fader, der frygtløs
 – frejdigt hans åsyn stråled –
 stovte kriger, i striden
 stået har trods faren,
 sagde hjelmesmykket,
10 sagde fro til mode:
 Heller end vige, han ville,
 vældige kæmpe, fældes,
 vældige kæmpe, fældes.
- 15 Derpå lukkede højen sig igen. "Ville du have troet på dette varsel, hvis Njal eller jeg havde sagt dig det?" spurgte Skarphedin. "Jeg ville tro det, hvis Njal sagde det", svarede Høgne, "thi det hedder sig, at han aldrig lyver". "Slige varsler har meget at betyde", sagde Skarphedin, "da han selv har åbenbaret sig for os, og heller ville dø end give efter for sine uvenner. Og det råd gav han ligeledes os". "Jeg kommer ikke nogen vej", sagde Høgne, "uden du vil stå mig bi". "Nu skal jeg komme i hu", sagde Skarphedin, "hvorledes Gunnar handlede efter Eders frænde Sigmunds drab¹ og yde dig al den bistand, jeg kan; det har min fader lovet Gunnar i alt hvad der angik dig eller hans moder". Derpå gik de hjem til
- 25 Hlidarende.
 (*Islandske Sagaer*, bd. 2, s. 134f.).

Noter

- 1) "Nu skal jeg komme i hu, ...": Gunnar var i sin tid yderst mådeholden i sine krav over for Skarphedin og hans far Njal, efter at Skarphedin havde dræbt Gunnars frænde Sigmund.

Kildetekst 45

Ibn Fadlans rejsebeskrivelse: En høvdingebegravelse ved Volga

[Ibn Fadlan, muslim og udsending fra kaliffen i Bagdad:]

87. Jeg var blevet fortalt, at de foranstaltede mange ting, når en af deres høvdinge døde, af hvilke den mindste var selve ligbrændingen. Jeg var meget interesseret i at få rede på dette, og så kom det mig for øre, at een af deres stormænd netop var død. De lagde ham i en overdækket grav i ti

de på hans åsyn.
net høre det, selv

lette varsel, hvis
"Jeg ville tro det,
ig, at han aldrig
phedin, "da han
ve efter for sine
ikke nogen vej",
me i hu", sagde
ænde Sigmunds
er lovet Gunnar
gik de hjem til

sine krav over for
nde Sigmund.

ad Volga

når en af deres
lingen. Jeg var
; for øre, at een
lækket grav i ti

5 dage, indtil de var færdige med at tilskære og sy hans ligklæder. Det forholder sig således, at hvis der er tale om en fattig mand, laver de ham et lille skib, placerer ham i det og brænder det. Er det derimod en stormand samler de hans formue og deler den i tre dele. En trediedel tilfalder hans familie, en trediedel går til ligklæderne og den sidste trediedel går til nabidh¹, som de drikker, den dag afdødes slavinde dræber sig selv og bliver brændt sammen med sin husbond.

10 De gør sig tøjlesløse ved at drikke nabidh både nat og dag. Ofte dør en af dem med kruset i hånd. Når en af deres høvdinge dør, siger hans slægt til slaverne og tjenestefolkene: "Hvem vil dø sammen med ham?". Så svarer een af dem: "Det vil jeg". Når han siger dette, påhviler det ham at fuldføre det, og (beslutningen) står ikke til at ændre. Ville han ændre (beslutningen), blev det ikke tilladt.

15 88. Da nu denne mand, som jeg har omtalt ovenfor, døde, spurgte de hans tjenestefolk: "Hvem dør sammen med ham?". Een af dem svarede: "Det gør jeg". Man satte to vagter til at bevogte hende, og de fulgte hende, hvor hun gik. Ja undertiden vaskede de endog hendes fødder med deres egne hænder.

20 De gjorde hans sager rede og beredte hans ligklæder, og hvad der i øvrigt var nødvendigt. Slavinden drak hver dag og sang glad og fornøjet.

25 89. Da dagen oprandt, hvor slavinden skulle brændes, indfandt jeg mig ved floden, hvor skibet var gjort rede, idet det allerede var trukket på land og anbragt på fire blokke af bl.a. khadhanktræ². Uden om det (skibet) var endvidere opført fire store anbar³ af træ. Derpå trak man det videre op indtil del stod på disse (nemlig de fire anbar). De begyndte at gå omkring og fremsige ord, jeg ikke forstod. Afdøde var stadig i graven, de havde endnu ikke taget ham ud. Så kom de med en bære, satte den på skibet, dækkede den med klæder af byzantinsk brokade og anbragte puder af samme materiale.

35 Så kom en gammel kone, der blev kaldt Dødens Engel og bredte de nævnte klæder ud. Det er hende, der varetager syningen af ligklæderne og forberedelserne, og det er hende, der dræber slavinden. Jeg så hun var en gammel kone, svær og med et uhyggeligt udseende⁴. Da de kom til hans grav, fjernede de jorden fra træværket, dernæst træværket og tog ham frem. Han var iført den klædedragt, han var død i. Jeg så, han var blevet sort på grund af kulden i landet. De havde anbragt nabidh, frugt og en tanbur⁵ i hans grav. De tog det hele ud. Han lugtede ikke, alene farven havde ændret sig. De ikklædte ham benklæder, støvler, qurtaq, en khaftan af brokade med guldknapper, en hue af brokade og zobelskind og bar ham ind i teltet på skibet. Her satte de ham på tæppet, støttede ham med

hovedpuder⁶, bragte nabidh, frugter og vellugtende planter (basilikum), ligesom de også bragte brød, kød og løg, som blev lagt foran ham. Så bragte de en hund, skar den i to dele og lagde dem i skibet. Så bragte de alle hans våben og stillede dem ved hans side. Derpå tog de to heste, drev dem frem indtil de svedte, hvorpå de huggede dem (ihjel) med et sværd og lagde kødet i skibet. Dernæst bragte de to køer, huggede også dem (ihjel) og lagde dem ned i skibet. Så bragte de en hane og en høne, dræbte dem og kastede dem ned i skibet. Tjenestepigen, der ønskede at dø, gik hid og did rundt i deres telte. Hver enkelt teltejer havde samleje med hende og sagde til hende: "Sig til din Herre, jeg gjorde dette af kærlighed til dig" (nemlig den afdøde).

90. Fredag eftermiddag gik de med slavinden hen til en tingest, de havde lavet ligesom en dørkarm. Hun placerede sine fødder på mændenes hænder og steg op på denne dørkarm⁷ og sagde nogle ord. Derpå satte de hende ned, så hævede de hende op anden gang, og hun gjorde det samme. De satte hende atter ned, hævede hende op tredje gang, og hun gjorde det samme endnu en gang. Derefter rakte de hende en høne, hvis hoved hun huggede af og kastede det bort. De tog hønen og kastede den ind i skibet. Jeg spurgte tolken om, hvad hun sagde, og han forklarede: Den første gang de løftede hende op, sagde hun: "Jeg ser min herre sidde i paradiset, det er smukt og grønt. Sammen med ham er (andre) mænd og ynglinge, og han kalder på mig, så før mig til ham". De førte hende så hen til skibet, og hun afførte sig sine to armsmykker og gav dem til den gamle kvinde, der blev kaldt Dødens Engel og som var den, der skulle dræbe hende. Hun afførte sig sine to ankelringe og gav dem til de to unge piger, der opvartede hende, døtre af den, der gik under navn af Dødens Engel. Så løftede de hende op på skibet, men de lod hende ikke gå ind i teltet. Så kom mændene, og de medbragte skjolde og træstave og rakte hende et bæger nabidh. Derpå sang hun og drak det. Tolken forklarede mig: "Sådan tager hun afsked med sine veninder". Så blev endnu et bæger bragt hende. Hun tog det og sang længe, medens den gamle kone opmuntrede hende til at drikke af bægere og træde ind i teltet, hvor hendes herre var. Jeg bemærkede, hun blev forvirret, hun ønskede at gå ind i teltet, men gik mellem det og skibet. Den gamle kone tog hende ved hovedet og førte hende ind i teltet. Den gamle kone gik med hende. Mændene begyndte at slå på skjoldene med træslave for at overdøve hendes skrig, for at de andre unge piger ikke skulle blive bange, så de ikke ville søge døden med deres herre. Så trådte seks mand ind i teltet og havde alle samleje med hende. Derpå lagde de hende ned ved siden af hendes døde herre. To mænd greb hendes fødder, to hendes hænder og den gamle kone, der blev kaldt Dødens Engel, lagde et reb om hendes hals og gav det til de to (sidste mænd), så de kunne trække i det. Hun selv trådte nærmere med en

(basilikum),
ran ham. Så
Så bragte de
o heste, drev
ed et sværd
le også dem
løne, dræbte
le at dø, gik
samleje med
af kærlighed

st, de havde
ndenes hæn-
rpå satte de
: det samme.
n gjorde det
s hoved hun
ind i skibet.
: Den første
i paradiset,
og ynglinge,
en til skibet,
mle kvinde,
ræbe hende.
je piger, der
ns Engel. Så
d i teltet. Så
te hende et
le mig: "Så-
bæger bragt
opmuntrede
es herre var.
tet, men gik
det og førte
begyndte at
or at de an-
døden med
amleje med
le herre. To
ne, der blev
l de to (sid-
ere med en

bredbladet dolk og jog den ind og ud mellem hendes ribben, medens de to mænd strammede rebet, til hun døde.

5 91. Derpå tog den afdødes nærmeste slægtning et stykke brænde og antændte det. Derpå gik han nøgen baglæns mod skibet med ansigtet mod folkene, med det antændte brænde i den ene hånd og den anden hånd bag sig, indtil han havde antændt det brænde, der var lagt til rette under skibet – alt efter at de havde lagt den dræbte slavinde ved siden af hendes herre. Derefter nærmede folk sig med brændestykker, som allerede var antændt og kastede dem på bålet. Ilden fængede i brændestykkerne, så i skibet, dernæst i teltet såvelsom i manden, slavinden og alt andet, der var i det. En voldsom vind blæste og forstærkede ildens flammer.

15 92. Ved siden af mig stod en Rus, og jeg hørte ham tale til tolken, der var med. Jeg spurgte ham om, hvad han havde sagt, og han svarede: "I arabere er dumme". "Hvorfor det?" spurgte jeg. "Fordi I tager dem, I holder mest af, og som I ærer mest og lægger dem i jorden, og jorden og orme opæder dem. Vi brænder dem i et øjeblik. Så træder de straks ind i paradiset". Derpå lo han voldsomt. Jeg spurgte ham hvorfor. "Hans Herre har sendt vinden af kærlighed til ham, så den (nemlig ilden) ville tage ham på een time". Der gik faktisk næppe en time, før skibet, brændet, slavinden og den døde mand var blevet til aske. Så byggede de på stedet, hvor skibet – der var trukket op af floden – havde været, noget, der ligner en rund høj, rejste i dens midte en stolpe af khadhanktræ og skrev derpå mandens navn og Ruserkongens navn. Derefter gik de bort.

25 (Ibn Fadlan: *Vikingerne ved Volga*, s. 55-59).

Noter

- 1) Nabidh: Fællesbetegnelse for alkoholiske drikke.
- 2) Khadhanktræ: Sandsynligvis lavendeltræ.
- 3) Anbar: Glosen betyder "magasin", men kan også betyde "stativ". Verbets grundbetydning er "at hæve i vejret". Der må vel være tale om en slags bukke.
- 4) Oversættelsen er tvivlsom. Teksten uklar.
- 5) Tanbur: Et arabisk strengeinstrument.
- 6) Bemærk at han stedes til hvile i siddende stilling.
- 7) Det er umuligt at afgøre, om oversættelsen skal være "... og steg op på denne dørkarm" eller "... og steg op over denne dørkarm".